

В. А. Січкарь, аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького
<https://orcid.org/0009-0003-1473-3061>

УПРАВЛІНСЬКІ ПІДХОДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У статті встановлено, що основні пріоритети уряду сьогодні це фінансування сектору оборони, соціальних виплат, медичної та гуманітарної допомоги, а також заходів із підтримки економічної активності. Зазначено, що важливого значення набуває міжнародна фінансова підтримка, що сприяє стабілізації макрофінансової ситуації. Ефективна бюджетна політика в умовах воєнного стану є визначальним чинником збереження економічної стійкості держави та довіри громадян до органів влади. Орієнтація бюджетної політики України в умовах воєнного стану вимагає збалансування фінансових потоків в створення ефективної системи управління ресурсами.

Обґрунтовано необхідність посилення контролю за використанням бюджетних ресурсів, підвищення прозорості фінансових рішень і запровадження середньострокового планування у післявоєнний період. Проблематика забезпечення ефективної бюджетної політики України в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності, оскільки саме вона визначає спроможність держави підтримувати фінансову стійкість, обороноздатність і соціальну стабільність у надзвичайних умовах. Військова агресія РФ проти України зумовила глибокі структурні зміни в системі державних фінансів, що вимагає оперативного коригування бюджетних пріоритетів та інституційної спроможності органів публічної влади.

Актуалізовано, що в умовах воєнного стану бюджетна політика стає не лише фінансовим, а й стратегічним інструментом державного управління, який забезпечує життєдіяльність держави, її обороноздатність і функціонування ключових галузей. Разом із тим посилюються ризики – зменшення податкових надходжень, зростання дефіциту бюджету, залежність від зовнішніх запозичень, що загрожує фінансовій стабільності та економічному суверенітету. Тому питання формування й реалізації збалансованої бюджетної політики у воєнний період є одним із центральних завдань сучасного публічного управління в Україні.

Доведено, що Уряд України визначив бюджетну політику одним із ключових напрямів державного реагування на кризові виклики війни. Зокрема, відповідно до Бюджетної декларації України на 2023–2025 роки та урядових програмних документів, серед головних завдань є фінансування потреб сектору безпеки та оборони, забезпечення соціального захисту громадян, підтримка економічної активності й утримання макрофінансової стабільності. Значна увага приділяється також питанням ефективного використання міжнародної фінансової допомоги та прозорості бюджетних рішень, що є передумовою довіри з боку партнерів і громадянського суспільства.

Ключові слова: фінансова політика, бюджетна сфера, правовий режим, управлінські підходи, воєнний стан, сучасні виклики, підтримка, стабілізація.

V. A. Sichkar. Management approaches to state policy of financial stabilization under the legal regime of martial law in Ukraine in the context of modern challenges

The article establishes that the main priorities of the government today are financing the defense sector, social payments, medical and humanitarian aid, as well as measures to support economic activity. It is noted that international financial support, in particular cooperation with the IMF, the World Bank, the EU and other partners that contribute to the stabilization of the macro-financial situation, is of great importance. Effective budget policy in conditions of martial law is a determining factor in maintaining the economic stability of the state and citizens' trust in the authorities. The orientation of Ukraine's budget policy in conditions of martial law requires not only balancing financial flows, but also the creation of an effective system of state resource management.

The need to strengthen control over the use of budget resources, increase the transparency of financial decisions and introduce medium-term planning in the post-war period is substantiated. The issue of ensuring effective budget policy of Ukraine in conditions of martial law is of particular relevance, since it determines the state's ability to maintain financial stability, defense capability and social stability in emergency conditions. The Russian Federation's military aggression against Ukraine has led to profound structural changes in the public finance system, which requires prompt adjustment of budget priorities, resource management mechanisms, and the institutional capacity of public authorities. It is emphasized that in conditions of martial law, budgetary policy becomes not only a financial, but also a strategic instrument of state administration, which ensures the vital activity of the state, its defense capability and the functioning of key industries.

At the same time, risks are increasing – a decrease in tax revenues, an increase in the budget deficit, dependence on external borrowing, which threatens financial stability and economic sovereignty. Therefore, the issue of forming and implementing a balanced

© **В. А. Січкарь**, 2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

budgetary policy during the war period is one of the central tasks of modern public administration in Ukraine. It is proven that the Government of Ukraine has identified budgetary policy as one of the key areas of state response to the crisis challenges of war. In particular, according to the Budget Declaration of Ukraine for 2023–2025 and government program documents, the main tasks include financing the needs of the security and defense sector; ensuring social protection of citizens, supporting economic activity and maintaining macro-financial stability. Considerable attention is also paid to the issues of effective use of international financial assistance and transparency of budget decisions, which is a prerequisite for trust from partners and civil society.

Key words: financial policy, budget sphere, legal regime, management approaches, martial law, modern challenges, support, stabilization.

Постановка проблеми. Сучасні підходи до управління бюджетом передбачає прозорість, підзвітність і орієнтацію на результат. Це означає не лише ефективне використання коштів, а й підвищення довіри громадян до державних інститутів. У процесі реформування бюджетної політики пріоритетами стають оптимізація видатків, посилення контролю за їх цільовим використанням та забезпечення фінансової дисципліни. Таким чином, бюджетна політика України у воєнний період перетворюється на ключовий інструмент стійкості держави, який поєднує стратегічне управління, соціальну відповідальність і економічну ефективність.

Завдання сучасної державної соціально-економічної політики полягає у забезпеченні фінансової стабільності, збереженні соціальної рівноваги та підтримці ключових галузей економіки. У таких умовах уряд змушений діяти у межах обмежених ресурсів, поєднуючи короткострокові антикризові заходи з довгостроковими стратегічними пріоритетами розвитку. Бюджетна політика нині стала інструментом не лише розподілу коштів, а й забезпечення стійкості держави. Вона покликана підтримувати економічну активність, соціальну захищеність громадян і зміцнювати обороноздатність країни. Головний виклик полягає у пошуку балансу між фінансуванням безпечних потреб і підтримкою суспільних інститутів, що забезпечують відновлення країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відповідно до тверджень сучасних дослідників у галузі публічного управління в умовах воєнного стану бюджетна політика України набула виняткового значення як ключовий інструмент державного регулювання економіки, фінансової стабільності та забезпечення обороноздатності країни. З початком повномасштабної агресії РФ у 2022 році бюджетна система України зазнала істотних змін, спрямованих на оперативну мобілізацію фінансових ресурсів, забезпечення соціальних гарантій, підтримку внутрішньо переміщених осіб та критичної інфраструктури. Водночас актуалізувалися питання дефіциту бюджету, ефективності розподілу ресурсів та забезпечення прозорості у використанні коштів міжнародної допомоги.

Теоретико-методологічні засади державного управління, формування державної соціально-економічної політики у різних галузях, механізми державного управління, шляхи вирішення ключових питань реалізації державної політики в умовах суспільних трансформацій, у своїх наукових розробках досліджували: Л. Антонова, В. Бакуменко, Н. Грабар, А. Дегтярь, С. Домбровська, Н. Калашник, В. Коврегін, О. Крюков, С. Майстро, В. Палюх, А. Помаза-Пономаренко, П. Петровський, Л. Приходченко, О. Радченко, А. Ромін, В. Садковий, В. Стрельцов, Д. Харечко, О. Шиян. Шляхи реформування державної соціально-економічної та гуманітарної політики стали предметом дослідження таких науковців, як С. Вавренюк, К. Дубіч, Н. Кабаченко, І. Парубчак, О. Пищуліна, І. Рибич, Т. Семигіна, Л. Сідельник, Р. Сіренко, В. Скуратівський, О. Черниш та інших.

Сутність бюджетної політики у воєнний період полягає у досягненні балансу між необхідністю значних видатків на сектор безпеки та оборони і збереженням соціальної стабільності. Збільшення спрямування коштів на фінансування Збройних сил України, сил територіальної оборони та сектору безпеки є закономірним, проте воно створює значний тиск на інші сфери, зокрема охорону здоров'я, освіту, культуру й місцевий розвиток. Водночас фінансова децентралізація дозволила територіальним громадам частково зберегти фінансову спроможність та самостійно реагувати на локальні виклики, що є одним із позитивних аспектів нинішньої бюджетної системи.

Метою статті є обґрунтувати управлінські підходи державної політики фінансової стабілізації в умовах правового режиму воєнного стану України в контексті сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Особливістю воєнного періоду є залучення зовнішнього фінансування, яке стало одним із ключових джерел покриття бюджетного дефіциту. Залежність від зовнішньої підтримки створює потенційні ризики для фінансової незалежності держави у післявоєнний період, особливо у разі скорочення обсягів допомоги. Тому пріоритетом державної політики має стати поступове зміцнення внутрішніх джерел доходів, розширення податкової бази, детінізація економіки та розвиток воєнно-промислового комплексу.

Важливою тенденцією є також реформування бюджетного процесу відповідно до нових реалій. У 2023–2024 роках урядом було впроваджено середньострокове бюджетне планування, яке дозволяє більш чітко прогнозувати фінансові потреби секторів оборони, соціального захисту та економічного відновлення. Одночасно з цим посилюються вимоги до звітності та аудиту використання бюджетних коштів, зокрема у сфері оборонних закупівель. Це спрямовано на підвищення довіри з боку міжнародних партнерів та громадянського суспільства, відкритість і підзвітність у використанні державних фінансів сьогодні є не лише інструментом ефективного управління, а й важливим чинником національної стійкості. Воєнний стан в Україні зумовив трансформацію бюджетної

політики у напрямі забезпечення фінансової мобільності, оборонної спроможності та соціальної стабільності.

Сучасна бюджетна політика в Україні виконує не лише фінансову функцію, вона формує базис економічної безпеки держави через цілеспрямоване фінансування оборонної, соціальної та відновлювальної сфер [4]. Перед державою постають нові стратегічні виклики, необхідність збалансування між фінансовою безпекою, соціальною підтримкою та економічним розвитком. У цьому контексті ефективна бюджетна політика стає не лише фінансовим, а й політичним інструментом формування довіри, єдності та стійкості українського суспільства. Однією з найгостріших проблем бюджетної політики України у період воєнного стану є формування бюджету в умовах падіння виробництва, скорочення ділової активності та масового переміщення населення.

Значну частину внутрішніх доходів забезпечують податки на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість та акцизні збори. Водночас збереження стабільності бюджетних надходжень залишається викликом через зменшення економічної активності та непередбачувані коливання доходів. Ситуація ускладнюється тим, що уряд був змушений запроваджувати тимчасові податкові пільги для підтримки бізнесу у прифронтових та звільнених регіонах. Це призводить до зниження частки власних доходів бюджету у загальній структурі фінансових ресурсів [1]. В умовах воєнного стану важливо шукати баланс між підтримкою економіки та забезпеченням фінансової стабільності. Особливу роль у структурі державних видатків нині відіграє оборонний сектор, який став основним пріоритетом фінансової політики в умовах триваючих загроз національній безпеці. Значна частина бюджетних ресурсів спрямовується на підтримку Збройних Сил України, розвиток військово-промислового комплексу та модернізацію системи оборонного управління.

Водночас уряд намагається дотримуватися соціальної рівноваги, забезпечуючи стабільне фінансування базових напрямів – системи пенсійного забезпечення, охорони здоров'я, освіти та соціального захисту. В умовах воєнного часу особливої актуальності набуває питання ефективного пріоритезування видатків, адже навіть незначні прорахунки у бюджетному плануванні можуть призвести до системних розбалансувань у соціально-економічній сфері. Поєднання оборонних і соціальних пріоритетів є складним управлінським завданням, адже вимагає оптимального використання обмежених ресурсів без втрати довіри громадян. У цьому контексті державна політика спрямована на формування стійкої фінансової моделі, яка водночас забезпечує обороноздатність країни й підтримує суспільну стабільність у період глибоких трансформацій.

Важливою проблемою залишається раціональність і цільовість використання бюджетних коштів. Зростання обсягів фінансування сектору оборони потребує особливої прозорості, адже нецільове використання або корупційні ризики у цій сфері мають не лише економічні, а й безпекові наслідки. У цьому контексті значну роль відіграє цифровізація бюджетного процесу. Поступова інтеграція цифрових інструментів у систему бюджетного управління створює передумови для запровадження єдиного аналітичного простору державних фінансів. Це дозволяє об'єднати дані центральних і місцевих органів влади, удосконалити механізми прогнозування надходжень, оперативніше реагувати на ризики та коригувати пріоритети фінансування.

Попри значний дефіцит, бюджетна політика зберігає пріоритет оборони, соціального захисту та економічної стійкості. Водночас потребує подальшого вдосконалення механізмів управління доходами, посилення податкової дисципліни та ефективного використання ресурсів міжнародної допомоги. Це стане запорукою формування стабільної післявоєнної фінансової моделі України. Післявоєнне відновлення економіки України потребує комплексного підходу до формування бюджетної політики, спрямованої на забезпечення фінансової стійкості, стимулювання економічного зростання та підвищення соціальної захищеності населення. Основним завданням держави є балансування між потребами відновлення інфраструктури, підтримки бізнесу та інвестицій у соціальну сферу.

Водночас критично важливо поступово зменшувати дефіцит бюджету, забезпечувати стабільність платіжного балансу та зміцнювати довіру внутрішніх і зовнішніх інвесторів. Пріоритетними напрямками бюджетної політики в цей період буде інвестування в критичну інфраструктуру, медичну та освітню сферу, відновлення житлового фонду та енергетичних систем, що постраждали під час бойових дій. Значна увага приділяється також стимулюванню малого та середнього бізнесу, створенню умов для повернення внутрішньо переміщених осіб до постраждалих регіонів та відновленню робочих місць [2]. Ефективне управління видатками в цих сферах дозволяє створити передумови для швидкого економічного відновлення та забезпечення соціальної стабільності. Фіскальна стійкість бюджету залежить від розширення податкової бази та вдосконалення системи оподаткування.

Критичною залишається підтримка місцевих бюджетів, які виконують важливі функції у відновленні регіонів, фінансуванні соціальних програм та забезпеченні базових потреб громадян. Поступове підвищення ефективності бюджетного планування на регіональному рівні дозволяє оптимально розподіляти ресурси та оперативно реагувати на локальні потреби. Використання міжнародної допомоги залишається ключовим елементом у післявоєнному бюджетному відновленні. Значні гранти, кредити та технічна підтримка дозволяють компенсувати дефіцит бюджету та забезпечити фінансування критично важливих проєктів. Разом із тим важливо впроваджувати прозорі механізми контролю за використанням цих коштів, аби уникнути нецільового витрачання ресурсів та зберегти міжнародних партнерів.

Цифровізація бюджетного процесу та розширення електронного моніторингу фінансів відіграють у цьому ключову роль, сприяючи підвищенню відкритості та ефективності державних видатків. Таким чином, післявоєнне відновлення України вимагає стратегічного підходу до бюджетної політики, орієнтованого на фінансову стійкість, соціальну стабільність та економічне відновлення. Раціональне поєднання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування, вдосконалення податкової системи, ефективне управління видатками та прозорість у використанні бюджетних коштів є основними передумовами успішної післявоєнної фінансової стабілізації держави.

В умовах тривалої воєнної агресії перед бюджетною політикою України постають численні виклики, що вимагають стратегічного підходу та чіткого визначення пріоритетів. До основних проблем належать забезпечення фінансової стабільності держави, пріоритетне фінансування оборонних і безпекових потреб, підтримка соціальної захищеності населення та відновлення економіки й критичної інфраструктури. Своєчасне та ефективне реагування на ці виклики є критично важливим для збереження суверенітету та стабільності держави. У цих умовах значну роль відіграє ефективне управління бюджетними ресурсами та оптимізація видатків. Важливо забезпечити баланс між потребами оборони, соціальної сфери та економічного відновлення.

Прийняття рішень базується на аналізі ризиків та прогнозуванні фінансових потоків, що дозволяє уникати перевитрат і недофінансування ключових напрямів [3]. Такий підхід сприяє гнучкості бюджетної політики у відповідь на динамічні виклики воєнного часу. Пріоритети бюджетної політики в післявоєнний період спрямовані на стимулювання економічного зростання, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток критично важливих секторів, таких як енергетика, транспорт та охорона здоров'я. Значну увагу приділяють відновленню соціальної інфраструктури, забезпеченню житлом внутрішньо переміщених осіб та підтримці вразливих груп населення.

Запропонований підхід відображає системне бачення управління бюджетною політикою України в умовах воєнного стану. Він розкриває взаємозв'язок між ключовими викликами, визначеними пріоритетами, управлінськими заходами та очікуваними результатами, що разом формують узгоджену структуру реагування держави на кризові обставини. Основою цієї концепції є поєднання стратегічного планування з гнучким механізмом прийняття рішень, орієнтованим на забезпечення стійкості та стабільності фінансової системи [6]. Реалізація цих напрямів дозволить підвищити адаптивність бюджетної системи до умов війни, зменшити ризики фінансових втрат і забезпечити стійкість державної політики у сфері публічних фінансів.

Важливим елементом післявоєнного бюджетного управління є поєднання внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування. Використання міжнародної допомоги у вигляді грантів, кредитів та технічної підтримки дозволяє компенсувати обмеження державного бюджету та забезпечити фінансування критичних проектів відновлення. При цьому особлива увага приділяється прозорості використання цих коштів та контролю за їх ефективним впливом на економічне та соціальне відновлення країни. Таким чином, комплексний підхід до формування та реалізації бюджетної політики в умовах воєнного стану поєднує стратегічне планування, ефективне управління ресурсами та пріоритетне фінансування критичних сфер.

Такий підхід забезпечує фінансову стійкість держави, соціальну стабільність населення та сприяє прискореному відновленню економіки й інфраструктури після воєнних руйнувань. Бюджетна політика України в умовах воєнного стану набуває особливого стратегічного значення, оскільки від її ефективності залежить не лише стабільність фінансової системи, а й стійкість держави загалом [5]. Запровадження воєнного стану створило унікальні виклики для органів влади, зумовивши потребу в швидкому ухваленні рішень, переорієнтації бюджетних ресурсів та пошуку нових механізмів забезпечення економічної безпеки.

Висновки із досліджуваного матеріалу і перспективи подальших розвідок в цьому напрямі. Соціально-економічна політика стала одним із ключових інструментів державного управління, що забезпечує реалізацію національних пріоритетів у сфері оборони, соціального захисту, відновлення економіки та підтримки територіальної цілісності України. Визначено, що сучасна система управління бюджетними процесами вимагає адаптивності, прозорості та підзвітності. Важливим напрямом удосконалення є формування чітких критеріїв розподілу фінансових ресурсів, орієнтованих на потреби громад і підтримку критично важливих секторів. Підвищення ефективності бюджетної політики можливе лише за умов комплексного підходу, який передбачає взаємодію центральних і місцевих органів влади, розвиток антикризового фінансового планування та посилення контролю за використанням коштів.

Зазначені орієнтири формують основу для стабільності фінансової системи та підвищення довіри громадян до дій уряду. Ефективна державна соціально-економічна політика в умовах воєнного стану має базуватися на принципах гнучкості, відповідальності та стратегічного прогнозування. Її реалізація потребує узгодження між усіма рівнями управління, чіткого розмежування повноважень і належного інформаційно-аналітичного супроводу. Формування сучасної системи бюджетного управління є невід'ємною складовою національної безпеки та запорукою стабільного розвитку держави у післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Батиргареева В. С. Основні напрями протидії поширенню дезінформації. *Інформація і право*. № 2 (33). 2020. С. 121–131.
2. Васильєв О. С. Концептуалізація поняття «державна політика»: сучасне розуміння. *Державне будівництво*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_7 (дата звернення: 11.09.2025).
3. Кузнецова А. Я., Клішук О. В. Теоретична концепція таргетування цінової стабільності: ревізія засадничих принципів провадження монетарного режиму. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 2. С. 388–396.
4. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 440 с. DOI: <http://doi.org/10.31617/m.knute.2019-231>.
5. Самсонов М. І. Розвиток дистанційного ризик-орієнтованого моніторингу за діяльністю банків України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2013. 223 с.
6. Щербатих Д. В., Шпильовий Б. В. Індикатори фінансової безпеки банківської системи України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 35(2). С. 122–129.

References:

1. Batyrhareieva, V. S. (2020). Osnovni napriamy protydyi poshyrenniu dezinformatsii [The main directions of counteracting the spread of misinformation (on the example of the pandemic COVID-19)]. *Informatsiia i pravo*, 2(33), 121–131 [in Ukrainian].
2. Vasyli'iev, O. S. (2014). Kontseptualizatsiia poniattia «derzhavna polityka»: suchasne rozuminnia [Conceptualization of the concept of "public policy": modern understanding]. *Derzhavne budivnytstvo*, 1. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_7 [in Ukrainian].
3. Kuznietsova, A. Ya. & Klischuk, O. V. (2017). Teoretychna kontseptsiya tarhetuvannya tsinovoyi stabil'nosti: reviziya zasadchnykh pryntsyviv provadzhennya monetarnoho rezhymu [Theoretical concept of targeting price stability: revision of the fundamental principles of implementing the monetary regime]. *Finansovo-kredytna diial'nist': problemy teorii ta praktyky*. Issue 2. P. 388–396 [in Ukrainian].
4. Pasichnyj, M. D. (2019). Finansova polityka derzhavy: monohrafiya [Financial policy of the state: monograph]. Kyiv. National Trade and Economic University, 440 p. DOI: <http://doi.org/10.31617/m.knute.2019-231>. [in Ukrainian].
5. Samsonov, M. I. (2013). Rozvytok dystantsiynoho ryzyk-oriyentovanoho monitorynhu za diyal'nistyu bankiv Ukrainy: dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08. [Development of remote risk-oriented monitoring of the activities of Ukrainian banks. dissertation ... candidate of economic sciences: 08.00.08. Money, finance and credit]. Sumy. 223 p. [in Ukrainian].
6. Scherbatykh, D. V. & Shpyl'ovyy, B. V. (2018). Indykatory finansovoyi bezpeky bankivs'koyi systemy Ukrainy [Indicators of financial security of the banking system of Ukraine]. *Prychornomors'ki ekonomichni studii*. Issue 35(2), P. 122–129 [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 04.11.2025

Дата прийняття статті: 10.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025